

GALAT SÖZLÜKLERİNDE BİTKİ ADLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

EVALUATIONS ON PLANT NAMES IN GALAT DICTIONARIES

Burcu SIBIÇ*

ÖZ: Galat, yabancı dillerden alıntılanan sözcüklerin ses, şekil, anlam değişikliklerine uğrayarak dilin bünyesine katılımı sonucu ortaya çıkan söz veya söz gruplarını ifade eder. Galatlar bu özelliğiyle söz varlığı başta olmak üzere dil bilgisinin bütün alt dallarıyla ilişkilidir. Türk söz varlığında da İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türkçeye geçen Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin yanı sıra Batı dillerinden de çok sayıda sözcüğün dile nüfuz ettiği; bu sözcüklerin uğradığı değişikliklerin neticesinde pek çok galat sözcüğün ortaya çıktığı görülür. "Yanlış", "hatalı", "kusurlu" söyleyişlerle ifade edilen galatlar, başlangıçta âlimler tarafından kaleme alınan değişik eserlerde konu edilmiş; daha sonra ise bu konuda galat sözlükleri vb. gibi müstakil eserler yazılmıştır. Söz konusu eserlerde çok sayıda canlı ve cansız adı, kişi adı, kavim adı, yer adı, çeşitli fiiller vb. ele alınmıştır. Galat sözlüklerinde bahsi geçen kategorilerden biri de bitki adlarıdır. Bu çalışmada; Osmanlı döneminde kaleme alınan galat sözlüklerinde değerlendirilen bitki adları tespit edilmiş, bunlar galat sözlüklerinin yanı sıra farklı sözlüklerdeki biçimleriyle konu edilmiştir. İnceleme yapılırken sözcüklerin Türk yazı dilinin tarihî dönemlerindeki kullanımlarından da yararlanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Söz Varlığı, Galat, Galat Sözlükleri, Bitki, Bitki Adları

ABSTRACT: Galat refers to the words or groups of words that arise as a result of the incorporation of words borrowed from foreign languages into the language by undergoing changes in sound, form and meaning. With this feature, galat are related to all sub-branches of grammar, especially vocabulary. In Turkish vocabulary, in addition to the words of Arabic and Persian origin that entered Turkish with the adoption of Islam, many words from Western languages penetrated into the language; as a result of the changes these words underwent, it is seen that many galat words emerged. Galat, which is expressed as "wrong", "erroneous", "defective" utterances, were initially the subject of various works written by scholars; later on, independent works such as galat dictionaries etc. were written on this subject. In these works, many animate and inanimate names, person names, tribe names, place names, various verbs, etc. were discussed. One of the categories mentioned in galat dictionaries is plant names. In this study, the plant names evaluated in the galat dictionaries written in the Ottoman period were identified, and they were discussed with their forms in different dictionaries as well as galat dictionaries. During the analysis, the usage of the words in the historical periods of Turkish written language was also utilized.

Keywords: Vocabulary, Galat, Galat Dictionaries, Plant, Plant Names

* Dr. Öğr. Üyesi-Marmara Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/İstanbul-burcusbc@gmail.com (Orcid: 0000-0003-2530-5962)

Giriş

Galat, bir dilden başka dile geçen sözcüklerin ses, şekil, anlam vb. yönden uğradığı değişiklerle dilde yerleşik hâle gelmesi sonucu ortaya çıkan biçimler için kullanılır. Türklerin tarih boyunca çeşitli medeniyetlerle ilişkileri sonucu kültürel etkileşimin bir neticesi olarak çeşitli dillerden Türkçeye çok sayıda sözcük geçmiştir. Özellikle İslamiyet'in kabulüyle birlikte pek çok Arapça ve Farsça sözcük dile yerleşmiş, sonrasında Batı dillerinden alıntılanan sözcükler de bunlara dâhil olmuştur. Bu sözcüklerden bazıları alıntılandığı biçimlerden farklı ses, şekil, anlam değişikliğine uğrayarak dilin yapısına aykırı hâller meydana getirmiş ve genel tabirle “galat” adı altında ifade edilmiştir. Türkçede galatlar incelendiğinde bilhassa Osmanlı dönemi eserlerinde çokça galat sözcüğün yer aldığı görülür. Özellikle Osmanlı dönemi sözlük yazarları tarafından galat olarak kullanılan sözcükler az ya da çok bahsi geçen eserlerde kayıt altına alınmıştır. Galatlar, yalnızca söz konusu eserlerde konu edilmemiş, bu konuda özellikle “galat/galatât sözlükleri” başta olmak üzere müstakil eserler de kaleme alınmıştır. Bahsi geçen eserlerde galat olarak nitelendirilen bitki, hayvan, maden, eşya, kişi, kavim, yer adı gibi çok sayıda sözcüğe yer verilmiştir.

Bu çalışmada, Osmanlı döneminde kaleme alınan galat sözlüklerindeki bitki adları konu edilmiştir. *Ed-Dürerü'l-müntehâbâtü'l-mensûre fî islâhî galatâti'l-meşhûre, Terceme-i Galatâtü'l-avâm, Galatât, Tashîhü'l-galatât ve'l-muharrefât fî'l-esmâi ve'l-lugât, Mecmûam, Tehzîbü'l-keâm fî lisâni'l-havâssı ve'l-avâm ve izhâbü'l-evhâm min ezhâni'l-enâm, Defter-i Galatât, Fâzıl'ın Galatât Defteri, Yeni Galatât* adlı eserler taranmış, eserlerde bitki sınıftan kabul edilen çok sayıda ağaç, çiçek, ot vb. ve bu bağlamda da sebze ve meyve adları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tarama yapılırken kavram adı olarak “meyve”, “sebze”, “bezr ‘tohum’” vs. tabirler; “turfanda” gibi genel adlandırmalar; bitkilerden elde edilen sakız, zambak, afyon vb. ürünler; genel sözlüklerde bitki adı olarak da geçen ama taranan eserlerde bitki anlamı ifade etmeyen sözcük veya sözcük grupları değerlendirme dışında tutulmuştur. Araştırma aşamasında Arap harfli orijinal matbu metinler kullanılmış, tespit edilen bitki adları Latin harflerine aktarılarak incelenmiştir. Galat sözlüklerinde değerlendirmelerine yer verilen bitki adlarının bahsi geçen sözlüklerdeki izahlarının yanı sıra sözcüklerin tarih boyunca yazılmış çeşitli Türkçe sözlükler ve Arapça ve Farsçadan tercüme edilmiş eserlerdeki biçimlerine de gerekli durumlarda yer verilmiştir. Galat sözlükleri dışında söz konusu bitkilerle ilgili benzer bilgilerin yer aldığı kaynakların tamamı değerlendirmeye alınmamış, bunlar birkaç eserden örnekleme yoluyla çalışmaya dâhil edilmiştir. Bitki adları alfabetik olarak sıralanmış, madde başı alınarak açıklanan sözcüklerin yazımında ölçünlü Türkçedeki imlaya dikkat edilmiştir. Ölçünlü Türkçede kullanılmayan tabirler ise orijinallerine uygun olarak okunmuştur. Bitki adlarının Latincelerine de çalışmada yer verilmiş, bu kullanımlar için bitki adları sözlüklerinden (Bedevian, 2021; Baytop, 2015) yararlanılmıştır.

1. Türkçede Galatlar ve Galat Sözlükleri

Türkçede galat kullanımları özellikle Osmanlı döneminden itibaren konu edilir. Önceleri bu mesele, Arapça ve Farsçadaki dil yanlışlarının ve bu dillerden Türkçeye dâhil olan sözcüklerin bir sorunu olarak ele alınmış ve galatlara dair eserlerde Türkçede yanlış kullanılan sözcükleri düzeltmek amaçlanmıştır (Kaçalın, 1996: 301). Galat bahsinin özellikle 19. yüzyıl ve sonrasında kaleme alınan eserlerde işlendiği görülmüş ve o yüzyıllarda pek çok galat sözlüğü de yazılmıştır. Galat sözlerin bir arada bulunduğu eserler, genel olarak “galatât” başlığı altında toplanmıştır. Galatlar konusunda yazılan ilk eser, Kemalpaşazâde'nin *et-Tenbîh 'alâ-galati'l-câhil ve'n-nebîh* veya *Risâle-i Sakatât-ı Avâm* adıyla anılan eseridir. Galatları konu alan ilk kapsamlı sözlük ise Hafîd Efendi'nin kaleme aldığı *ed-Dürerü'l-müntehâbâtü'l-mensûre fî islâhı galatâti'l-meşhûre*'dir. Bu eser, diğer sözlüklere oranla daha hacimlidir. Kemalpaşazâde'nin Arapça eserinin Türkçeye tercümesi olan *Terceme-i Galatâtü'l-avâm*, Sırrı Paşa'nın *Galatât*, Mustafa İzzet'in *Tashîhü'l-galatât ve'l-muharrefât fî'l-esmâi ve'l-lugât*, Kerküklü Ahmed Ziyâeddin'in *Mecmûam*, Mustafa Rüşdü'nün *Tehzîbü'l-keâm fî lisâni'l-havâssı ve'l-avâm ve izhâbü'l-evhâm min ezhâni'l-enâm*, Ali Seydî'nin *Defter-i Galatât*, Ali Himmet'in *Fâzıl'ın Galatât Defteri*, Filiz Tekin Hâlid'in *Yeni Galatât* adlı eseri bu türde yazılan diğer sözlüklerdir. Bu sözlüklerin dışında Faruk Kadri Timurtaş'ın *Türkçemiz ve Uydurmacılık; Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü* ve Ömer Asım Aksoy'un *Dil Yanlışları* adlı eserleri bahsi geçen diğer çalışmalardır (Kültürel, 2008: III-XII).

Galatlar üzerine yazılan risale ve sözlüklerin yanı sıra Osmanlı döneminde kaleme alınmış diğer sözlüklerde de galat kullanımlarına yer verildiği görülmüştür. Hatta bunların dışında farklı türde eserlerde de bu kullanımlarına rastlanmaktadır. Örneğin; tarihî Türkçe tıp metinlerinde ve özellikle sözlük türündeki eserlerde bitkisel, hayvansal, madensel deva adlandırmalarının yer yer galat niteliğinde olanlarına temas edilmiş, bu sözcükler doğrudan “galat” sözüyle ifade edilmiştir. “Tarihî Türkçe Tıp Metinlerinde Galat Kabul Edilen Sözler Üzerine” başlıklı çalışmada ses başta olmak üzere şekil ve anlam değişikliğine uğramış galat sözlere yer verilmiş, galat sözlüklerinin 19. yüzyıl ve sonrasında kaleme alındığı düşünüldüğünde 17. ve 18. yüzyıllara ait tıp metinlerinde yer alan galat sözlerin, bu kullanımların kayıtlarını daha erken yüzyıllara taşıdığı ifade edilmiştir (Sıbıç, 2023).

2. Türkçe Söz Varlığında Bitki Adları ve Kullanımları

Bitki adları temel olarak bitkilerin tanımlandırılması, sınıflandırılması, işlevleri gibi hususlarla ilgilenen, *nebatat* ve *botanik* adlarıyla da bilinen bitki biliminin konusudur. Bitkilerin kullanım alanları göz önünde tutulduğunda bu bilim dalının farklı alanlarla da ilişki içinde olduğu dikkati çekmektedir. Örneğin; bitkisel ilaçların yapımında kullanılışıyla kimya, eczacılık gibi alanlarla bağlantılı olan bitki bilimi,

bitkilerin insan sağlığı üzerindeki etkileriyle de tıp sahasıyla i içedir. Tarih boyunca bitkisel birçok deva, yararlanıldığı hastalıklar ve tedavi şekilleri, hazırlanışı, kullanımı, fayda ve zararı vb. bakımından tıp metinlerinde de konu edilmiştir. Tıpla doğrudan ilgili olan eserlerin dışında bitkileri konu alan ve bu bitkilerin insan sağlığındaki yerini işleyen farklı türde eserler de yazılmıştır. Bunun yanı sıra bitkiler, insan yaşamının temeli olan beslenme ihtiyacının da temel kaynağıdır ve insanlar hayatta kalabilmek için çeşitli bitkilerin kökünden, yaprağından, meyvesinden yararlanmaktadır. Bütün bu özellikleriyle bitkiler, toplum hayatının bir parçası olmuş ve toplumların simgesi olan kültürlerde de farklı yönleriyle karşımıza çıkmıştır. Türk kültüründe de bu izleri görebilmek mümkündür. Türk yemek kültüründeki yerinin yanı sıra din, sanat, sosyal hayat vb. alanlarda da bu izlerin çokça örneğine rastlanır. Örneğin; Türk mitolojisinde “ağaç” kutsaldır ve Türk geleneğinde “ağaç miti” olarak bilinen mit, yaratılış nedeninin başlıca motiflerinden biridir. Buna göre ilk insanın dokuz budaklı bir ağacın altında yaratıldığına inanılmaktadır (Beydili, 2004: 25). Bitkiler, Türk edebiyatındaki nazım ve nesir türlerinin de konusu olmuştur. Klasik Türk şiirinde mazmun görevi üstlenen birçok bitkiye rastlamak mümkündür. Özellikle iekler pek çok teşbihe konu olmuştur. Örneğin; “nergis” eski şairler tarafından dilberlerin gözlerine benzetilen bir iek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortasının yuvarlaklığından ve siyahımsı renginden ötürü göze, yaprakları ise kirpiklere benzetilmiştir (Onay, 1993: 315). Genel anlamıyla çiçeklerden örnek verilecek olursa; *Ářık Ömer Divanı*’nda iekler “Ahenk, renk, koku tezahürleriyle şiirde çeşitli karşılıklara kavuşur. Çiçeklerin açması baharın müjdecisidir, bahtın ve umudun tazelenmesi manası taşır.” (Yılmaz, 2024: 711).

Türkçe söz varlığında da çok sayıda bitki adı yer almakta ve çeşitli anlamlar ifade eden söz/söz gruplarında karşımıza çıkmaktadır. Türkçede bitki adlarının bazı sözcüklerde bir niteleyici olarak var olduğu görülür: ayva göbek, ayva tüyü, badem gözlü, elma yanaklı, kiraz dudaklı, menekşe gözlü, servi boylu vb. Yine pek çok rengin isimlendirilmesinde bitkilerden ve özellikle meyvelerden yararlanır: gülkurusu, leylak rengi, limon sarısı, menekşe rengi, portakal rengi, vişneürüğu vb. Çeşitli atasözlerinde de bitki isimlerine sıkça rastlanır: “Acı patlıcanı kırağı almaz.”, “Al elmaya taş atan çok olur.”, “Bağa bak, üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.”, “Felek, kimine kavun yedirir kimine kelek.”, “Karpuz kabuğunu görmeden denize girme.”, “Meyve veren ağaç taşlanır.” gibi. Bunun yanı sıra argoda kullanılan *ayvayı yemek* “kötü duruma düşmek, işi bozulmak” (TS: 212), *ceviz kırmak* “yanlış tutum veya davranışta bulunmak, hata yapmak” (TS: 458), *incir çekirdeği doldurmamak* “ok az veya çok önemsiz olmak” (TS: 1190), *maydanoz olmak* “olur olmaz her işe karışmak” (TS: 1637) vb. deyimler de Türkçe söz varlığında sıklıkla kullanılan sözlerdir. Genel sözlüklerde mevcut olan bu adlandırmalar, Türkçenin tarihî ve ağdaş yazı dillerinde farklı biçimleriyle yaşamaktadır. Genel sözlüklerin yanı sıra bitki adlandırmalarına galat sözlüklerinde de yer verilmiştir.

3. Galat Sözlüklerinde Yer Alan Bitki Adları Üzerine Değerlendirmeler

Galat sözlüklerinde konu edilen kavramlardan biri de bitkilerdir. Çalışmada bitki sınıfında değerlendirilen pek çok ot, ağaç, çiçek, sebze, meyve vb. adına galat sözlüklerinde yer verildiği tespit edilmiştir. Sözlüklerde madde başı verilen sözcüklerin genellikle alfabetik olarak sıralandığı görülmüştür. Birçok sözlükte bitkilerin tanımlarına, yetiştikleri yörelere, türlerine, bitki adlarının kökenine dair bilgilere yer verilmiş fakat bazı maddelerin ele alınışı oldukça kısa tutulmuştur. Bitki adlarının açıklanmasında en belirgin husus, söyleyiş özellikleridir. Galat sözlüklerinde “fetha”, “kesre”, “zamme”, “şedde”, “sükun”, “medd” ve türevleri gibi ifadelerle sözcüklerin nasıl okunması gerektiği dile getirilmiştir. Eserlerde sıklıkla Arapçalaşmış sözcükleri ifade eden “muarreb”, kullanım açısından kolaylık oluşturan kısaltılmış biçimler için “muhafter” ve bu eylem için “tahfif”, söylenişi, yazılışı, anlamı değiştirilmiş sözcükler için “muharref” ve mastar biçimi olan “tahrif”, türemiş sözcükler için “müştak” vb. kavramlar kullanılmıştır. Galat olduğu kabul edilen sözcüklerin aslı için ise genellikle “sahihi”, “doğrusu”, “aslı” ifadelerine yer verilmiştir. Bitkiler incelendiğinde daha çok herkes tarafından bilinen türlerin değerlendirildiği ve bunların “maruf”, “meşhur”, “mahut” sıfatlarıyla anıldığı da dikkati çeken bir diğer husustur. Galat sözlüklerinde değerlendirilen bitki adları şunlardır:

Abanoz (*Diospyros ebenum*): *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te “Farsça *âbnûs* < Yunanca *ebenos*” köken bilgisiyle açıklanır (MBTS: 3). Galat sözlüklerinden *Tashîhü'l-Galatât*'ta “âbnûs” maddesinde “Mahut siyah ağacın ismi olup feth-i hemze ile müstamel ise de sahihi medd-i hemze ile *âbnûstur*.” (10) şeklinde açıklanırken *Mecmûam*'da doğrusunun *abanos* ve Rumca olduğu (6) dile getirilmiş, *Tehzîbü'l-Kelâm*'da ise hakkında “Aslı Hindiyeye olup muarrebi *âbenûs*, müferresi de “hâkbûs” vezninde *âbnûstur*.” açıklaması yapılmıştır (60). Abanoz, Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde de bir ağaç türü olarak geçmekte, Farsçasının *âbnûs*, Arapçasının da Yunancadan Arapçalaşarak *âbânus* olduğu ifade edilmektedir (7). Sözcük, Meninski'nin sözlüğünde de “ebenos” biçimiyle yer almaktadır (2000: 32).

Amberbaris (*Berberis vulgaris*): *Sarıçalı* karşılığının yanı sıra *diken üzümü*, *kadıntuzluğu*, *çobantuzluğu* adlarıyla da kaynaklarda geçen amberbaris, *Mecmûam* adlı eserde bir bitki adı olarak tanımlanmış, doğrusu *enber baris* ve *ember baris* biçiminde ifade edilerek Rumcadan alındığı kaydedilmiştir (121). *Lûgat-i Nâcî*'de de sözcüğün kökeni Rumca olarak verilmiş ve *anberbaris* de denildiği belirtilmiştir (LN: 34). Yine *Kamus-ı Türkî*'de kökeni Yunanca olarak verilen sözcüğün “lisân-ı avâm”da *kadıntuzluğu* denilen bitki olduğu kayıtlıdır (KT: 54).

Anason (*Pimpinella anisum*): Anason sözcüğünün kökeni çeşitli sözlüklerde (MBTS; ÖTS; TETTL) Arapça olarak kaydedilmiş fakat Arapçaya Yunancadan geçtiği de dile getirilmiştir. *Tehzîbü'l-Kelâm*'da da kelimenin aslının Yunanca olduğu, Arapçalaşmış ve Farsçalaşmış biçiminin *enîsûn*

olduğu ve Farsçada *râziyâne-i Rûmî* de denildiği belirtilmiştir (122). *Ferheng-i Şuûrî*'de "enîsûn" maddesinde de aynı düşünceler tanıklanır (FŞ: 590). Sözcüğün galat bir kullanım olduğu *Lehçetü'l-Lügat*'te de "Arabî-i galattır." ifadesiyle dile getirilmiştir (LL: 207). Anason, *Tashîhü'l-Galatât*'ta "yansûn" maddesinde farklı bir biçimle ele alınmış ve *yansûn* sözcüğü için "Arabîdir. Anason bundan muharrestir." açıklaması yapılmıştır (114). Armenag K. Bedevian da sözlüğünde *yansûn* biçimine yer vermektedir (2021: 461).

Ardıç (*Juniperus communis*): Bitkinin adı Eski Türkçede *artuç* olarak bilinir ve Clauson'un etimoloji sözlüğünde de bu bilgiye yer verilir (1972: 204). *Dîvânu Lugâtî't-Türk*'te de *artuç* "ardıç (*juniperus communis*)" olarak tanımlanır (DLT: 558). Hafid Efendi, eserinde sözcüğün Çağataycadaki biçimini *artuç* olarak vermektedir (22). Anadolu ağızlarında sözcüğün *arduç*, *ardunç* biçimleri de yer alır (DS: 307).

Armut (*Pyrus communis*): Birçok kaynakta olduğu gibi *Mecmûam* adlı eserde de Farsça ve aslının *emrûd* - *emrût* olduğu kaydedilir (12). Armut sözcüğü, *Dîvânu Lugâtî't-Türk*'te de *armut* "armut (*pyrus communis*)", *armutlan-* "(ağaç için) armutlanmak" şekilleriyle geçmektedir (DLT: 556). Anadolu ağızlarında sözcüğün *armıt*, *armıd*, *almut* biçimlerine rastlanır (DS: 228, 328).

Aspur (*Carthamus tinctorius*): *Aspur*, *Tehzîbü'l-Kelâm*'da galat olarak açıklanmış ve doğrusunun Arapça *'usfur* olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca *papağanyemi* denilen bir nebat tohumu olduğu ve ondan boya da çıkarıldığı açıklamada yer almaktadır (141). Hafid Efendi'nin eserinde de benzer bilgilere yer verilerek yine Arapça *'usfurdan* galat olduğu belirtilir (34). *Lügat-i Remzî*'de de sözcük "'asfur" biçimiyle madde başı alınmış ve *aspur* karşılığı verilmiştir (LR-1: 843).

Badem (*Prunus amygdalus*): Türkçeye Farsçadan geçen badem, *Defter-i Galatât*'ta "Bazı erbâb-ı lugat Türkçe zan ve itibar etmişler ise de esasen Türkistan ekâlîminde badem yetişmediği ve Fariside buna *bâdâm* denildiği cihetle bunun bir kelime-i Fârisiyye olduğu ve fakat dâldan sonraki elifin bilahare kaybedildiği derkârdır." açıklaması yer alır (52). Hafid Efendi'nin eserinde de Farsçada *bâdâm* şeklinde ve bundan galat olduğu ifade edilir (67). Badem, Osmanlı dönemi sözlüklerinde de (LL; KO vb.) *bâdâm* olarak tanıklanmıştır. *Kamus-i Türkî*'de hakkında "Asıl Türkistan ikliminde badem yetişmediğinden ve ahenge de uymadığından Türkiyyü'l-asl addolunamaz." açıklaması yapılmıştır (KT: 95).

Bakam (*Caesalpinia echinata*): Bakam, *Fâzıl'ın Galatât Defteri*'nde "boya ağacı" olarak açıklanmakta ve kâfîn sükûnuyla telaffuzunun hata olduğu belirtilmektedir (12). *Tercüme-i Galatâtü'l-avâm*'da da sözcükteki kâf harfinin şeddeli olduğu, şeddesiz kullanımının galat olduğu belirtilir (4). *Lügat-i Nâcî*'de Arapça *bakkam* olarak geçen sözcük yine "boya ağacı" anlamında kullanılır (LN: 58).

Bakla (*Vicia faba*): *Kâmûs-ı Osmânî*'de "sebze, yenilecek her nevi yeşil, taneli nebat" olarak tanımlanan bakla için lisanımızda bakla diye yalnızca yeşil kabuklu, iri taneli bir tür sebzeye denildiği ve bunun tanelerinin kurutulup kışın fasulye gibi pişirildiği dile getirilmiştir (KO: 115). Türkçe sözlüklerde (TS; MBTS; ÖTS) sözcüğün kökeni Arapça *bâkilâ* ile ilişkilendirilir. Hafid Efendi'nin eserinde ise sözcüğün Farsça *bâkileden* galat olduğu ifade edilir (93).

Balsam (*Commiphora opobalsamum*): Tietze, sözlüğünde *balsama*, *belsem*, *peleseng* karşılıklarını verdiği sözcüğün kökeni için "Alm. *Balsam* < İt. *balsamo* < Lat. *balsamum* < EYun. *βαλσαμον* (bâlsamon) < İbr. *bāsām*" açıklamasını yapar (TETTL-1: 574). *Defter-i Galatât*'ta ise sözcüğün "balsama" maddesinde "pelesenk ağacı" anlamıyla Arapça *belsem* sözünden geliştiği ifade edilir (55). Balsam, *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nde "balsama" maddesinde "misvak ağacı" olarak tanımlanmıştır (TTS: 394).

Biber (*Piper*): Hafid Efendi'nin eserinde "büber" maddesinde ağacı ve meyvesi sakız ağacına benzeyen, Hint diyarında yetiştirilen ağacın salkımlı meyvesi olarak tanımlanır. Ayrıca Farsça *gûperden* galat olduğu, Arapçada ise *fulful* denildiği belirtilir (99). Tietze'nin sözlüğünde "biber/büber" maddesinde "Yun. *πιπερι* (pipéri) < Sansk. *pippali*" köken açıklaması yapılmıştır (TETTL-1: 692). *Derleme Sözlüğü*'nde *büber*, *bibar*, *bibe*, *büver* biçimleriyle karşılaştırılır (DS: 811).

Ceviz (*Juglans regia*): Kaynaklarda Arapça *cevz* sözcüğünden Türkçeye geçtiği belirtilen ceviz için galat sözlüklerinde de *cevz* kelimesine vurgu yapılmıştır. Örneğin; *Defter-i Galatât*'ta "ceviz" maddesinde bilinen bir meyve olduğu ve kelimenin doğrusunun *cevz* olduğu vurgulanır (99).

Çınar (*Platanus orientalis*): Ağacın adı, Farsça *çenârdan* Türkçeye geçmiştir. Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde de cîmin kesriyle kullanıldığı, Farsça *çenârdan* galat olduğu, Arapçalaşmış biçiminin sâdın kesriyle *sinâr* olduğu kaydedilir (139). *Kâmûs-ı Osmânî*'de de cîmin kesriyle kullanımının yaygın olduğu dile getirilir (KO: 257).

Çilek (*Fragaria vesca*): Hafid Efendi'nin eserinde sözcük değişik bir izah ile Süryani *çiklik* ile ilişkilendirilmiştir (143). *Lehce-i Osmânî*'de ise sözcük "çiğelik muhaffefi" olarak ifade edilir (LO: 99). Tietze, etimolojik sözlüğünde Doerfer ve M. Räsänen'e atıfta bulunarak "çiğelek" vb. şekillerle Türkçede yaygın olduğunu dile getirmiştir (TETTL-2: 229). *Derleme Sözlüğü*'nde de "çilek" anlamında *çigelek*, *çiğelek*, *çiğelem* biçimleri bulunmaktadır (DS: 1206).

Çiriş (*Asphodelus ramosus*): Çiriş adının kökeni, Farsça *sirîş* olarak kaynaklarda yer alır. Hafid Efendi de eserinde *çiriş* kullanımından söz etmekle birlikte Farsçada *çarîşden* galat olduğunu vurgular (128). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde de sözcüğün kökeni Farsça *sirîş* olarak verilmiştir (TAS: 228).

Darı (*Panicum miliaceum*): Eski Türkçede *tarıç* olarak kaydedilen darı, *Dîvânu Lugâti't-Türk'te* *tarıç* "Türklerin çoğunda buğday; bilhassa

Oğuzlarda akdarı; tahıl; tohum; ekin” anlamlarıyla yer alır (DLT: 856). *Defter-i Galatât*’ta sözcüğün aslının *tarik* olduğu ve bu sözcüğün “tırmıklamak ve zer etmek” anlamına gelen *tarmak* mastarından türediği açıklanmıştır (114). *Kamus-i Türkî*’de de aynı bilgiler yer almakta olup *darısı başınıza* sözünün gelinin başına darı dökmek âdetinden kaynaklandığı ifade edilir (KT: 237).

Demirhindi (*Tamarindus indica*): Kaynaklarda *temr-i Hindî*, *tamarin* şekilleriyle karşımıza çıkan demirhindi, *Mecmûam* adlı eserde “Hindistan mahsulü olan meşhur semere” anlamıyla ifade edilmiş, sözcüğün doğrusunun *temr-i Hindî* ve *tamarinin* ise Fransızcası olduğu dile getirilmiştir (82). Yine *Defter-i Galatât*’ta da “hint hurması” anlamıyla açıklanan demirhindinin *temr-i Hindî*den galat olduğu, *temrin* “hurma” anlamına geldiği kaydedilir (120). *Risâle-i Feyziyye*’de de *temr-i Hindî*den galat olduğu vurgulanır (RF: 58).

Dut (*Morus*): Hafid Efendi’nin eserinde herkesçe bilinen bir meyve adı olarak tanımlanan ve dâl harfi ile “dut” söyleyişle kullanıldığı da belirtilen sözcük Farsça *tût* ile ilişkilendirilir (180). *Kâmûs-ı Osmânî*’de de sözcük “tût” maddesinde Farsça olarak verilmiş, Türkçede *dut* denildiği ifade edilmiştir (KO: 1216). Meninski’nin sözlüğünde de sözcüğün hem “dût” hem “tût” biçimi yer alır (2000: 1451, 2155).

Erguvan (*Cercis siliquastrum*): *Fâzıl’ın Galatât Defteri*’nde “ergavân” maddesinde değerlendirilen sözcüğün “pehlevân” vezninde ve Arapçalaşmış şeklinin *ercevân* olduğu söylenir ve gayının ötreli okunmasıyla ortaya çıkan *erguvânın* ise galat olduğu belirtilir (76). *Tehzîbü’l-Kelâm*’da anlam yönüyle açıklanan erguvanın kırmızı renkli bir çiçek olduğu ve leylakla karıştırılmaması gerektiği ifade edilirken erguvanın baklagillerden bir bitki; leylağın ise güzel kokulu, eflatun renginde çiçekli bir ağaç olduğu kaydedilir (98). Hafid Efendi’nin eserinde “ercüvân” maddesinde aslının Farsça olduğu, Arapçada *urcuvândan* galat olduğu ifade edilmiştir (15).

Erik (*Prunus domestica*): Erik, Eski Türkçede *erük* “şeftâli, kayısı, erik gibi meyvelerin ortak adı” anlamıyla karşımıza çıkar (MBTS: 880). *Dîvânü Lugâtî’t-Türk*’te de “erük” maddesinde “şeftali, kayısı, siyah erik türünün genel adı” olarak tanımlanır ve *kara erük*, *sârîg erük*, *tûlûg erük* biçimlerine yer verilir (DLT: 644). Hafid Efendi’nin eserinde de yine bilinen bazı meyvelerin adı olarak geçen sözcüğün Çağatayca *örükten* galat olduğu dile getirilir (24).

Fındık (*Corylus avellana*): Sözcüğün aslı kaynaklarda Arapça *funduk* olarak yer alır. Hafid Efendi’nin eserinde de aynı köke temas edilerek ilgili sözcükten galat olduğu ifade edilmiştir (324). *Kâmûs-ı Osmânî*’de benzer biçimiyle açıklanan sözcüğün lisanımızda kesr-i fâ ve dâl ile yani *findık* olarak bilindiği ve Farsça *pundukun* Arapçalaşmış şekli olduğu dile getirilmiştir (KO: 397). Meninski’nin sözlüğünde de “bunduk” maddesinde sözcüğün *funduk* karşılığı verilmiştir (2000: 899).

Fıstık (*Çam fıstığı: Pinus Pinea*): Fıstık genel anlamıyla çam fıstığı, Antep fıstığı, yer fıstığı gibi yemişlerin ve bu yemişleri veren ağaçların ortak adı olarak bilinir. Hafid Efendi'nin eserinde fıstık, çam ağacının meyvesinin ismi olarak karşımıza çıkar. Sözcüğün fânın kesriyle kullanıldığı, Farsçada *pistenin* Arapçalaşmış biçimi olan *fustaktan* galat olduğu ifade edilir (322). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde de sözcüğün kökeni "Arapça *fustuk* < Farsça *piste*" olarak açıklanır (TAS: 292).

Ful (*Jasminum sambac*): Bir ağaççık türü olarak bilinen ve bunun kokulu çiçeği anlamıyla da kullanılan bitki, Hafid Efendi'nin eserinde "fûl" maddesinde işlenir. Adının Farsça *full* sözcüğünden galat olduğu dile getirilmiştir (325). Fakat *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde sözcüğün kökeni için Arapça *fûle* temas edilir (TAS: 308).

Halile (*Terminalia*): Tarihî Türkçe tıp metinlerinde de tanıklanan bitki, *Ferheng-i Şuûrî*'de *helîle* biçimiyle ve devalardan olduğu dile getirilerek kaydedilmiştir (FŞ: 3697). Hafid Efendi'nin eserinde "helîlec" maddesinde bir deva olarak yer verilen bitki, Farsça *helîlenin* Arapçalaşmış biçimi olan *ehlîlecden* galat olarak açıklanır (517). Meninski'nin sözlüğünde *ihlîlec* biçimine de yer verilir (2000: 5486).

Hardal (*Sinapis*): Galat sözlüklerinden *Mecmûam* (73) ve *Defter-i Galatât* (109) adlı eserlerde sözcüğün doğrusu Arapça *hardel* olarak açıklanır. *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*'nde de sözcüğe "hardel" maddesinde yer verilerek hakkında benzer açıklama yapılmıştır: "Türkîde tahrîfle hardal dedikleridir." (KMT: 4456).

Harnup (*Ceratonia siliqua*): Türkçede *keçiboynuzu* karşılığıyla bilinen harnup, Hafid Efendi'nin sözlüğünde ceviz ağacına benzeyen ağacın *keçiboynuzu* diye bilinen meyvesi olarak tanımlanmakta, hânın fethali şekliyle kullanıldığı ve Arapçada *hurnûb* hatta *harrûb* şeklinin de yer aldığı dile getirilmektedir (155). Yine Meninski'nin sözlüğünde de *hurnûb* ve *harrûba* yer verilir (2000: 1887). Sözcüğün aslı Arapça olarak kaynaklarda kaydedilmiştir. *Kâmûs-ı Osmânî*'de de kökeni Arapça olarak verilmiş, *harrûb* biçimine temas edilmiştir (KO: 440).

Haşhaş (*Papaver somniferum*): Bitkinin adı Arapça *hashhâş* olarak kaynaklarda yer alır. Eserinde aynı bilgilere yer veren Hafid Efendi de sözcüğü Arapça *hashhâş* ile ilişkilendirir (147). *Kâmûs-ı Osmânî*'de "hashhâş" maddesinde afyonun bu bitkinin başları üzerine açılan çizgilerden sızan süttten meydana geldiği dile getirilmiştir (KO: 446).

Hatmi (*Althaea officinalis*): Sırrı Paşa'nın *Galatât*'ında "hatme" (25) ve *Mecmûam*'da "hatme-hatmî" (75) maddesinde herkesçe bilinen bir çiçek olduğu dile getirilen hatminin doğru biçiminin *hitmiyy* olduğu söylenir. Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde "Arabîde kesr-i hâ-i muceme ve sükûn-ı tâ ve teşdîd-i yâ ile *hitmiyy* efsah olup feth-i hâ dahi caizdir lakin medd-i yâ ile yine galattan salim olmaz." açıklaması yapılır (157-158).

Havlıcan (*Alpinia galanga*): *Türkçe Sözlük*'te kökeni Farsça *havlencân* olarak verilen (TS: 1066) havlıcan için *Defter-i Galatât*'ta "havlıcân"

maddesinde “kavlaç otu” anlamında kullanıldığı ve doğrusunun *havlinçan* olduğu kaydedilmiştir (106). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*’nde de sözcüğün kökeni Farsça *havlencân* olarak verilir (TAS: 343).

Hezaren (*Bambusa arundinacea*): Galat sözlüğü yazarları tarafından sözcük, çeşitli yönleriyle değerlendirilmiştir: *Tashîhü'l-Galatât*’ta “hezârân” maddesinde Hindistan’da yetişen bir ağaç adı olduğu ve ondan baston imal edildiği (114); *Galatât* adlı eserde de Hindistan’da bir tür kamışı ifade eden sözcüğün doğrusunun *hayzirân* biçiminde olduğu dile getirilir (25). *Tercüme-i Galatâtü'l-avâm*’da sözcük yine *hayzirân* biçimiyle Hint diyarında bir ağaç olarak ifade edilmiş ve *hezârân* kullanımına da temas edilmiştir (8). *Mecmûam*’da doğrusu *hayzürân* olarak açıklanırken (73-74) *Defter-i Galatât*’ta da diğer sözlüklerdeki benzer bilgilere yer verilmiştir (197). *Lehce-i Osmânî*’de “hezaran” maddesinde “hayzeran galatı” olarak ifade edilir (LO: 178). Tietze de sözlüğünde sözcüğün *hayzeran*, *hazeran*, *hezaren*, *hezaran* biçimlerine yer vererek kökeni için Arapça *hayzurânı* işaret etmiştir (TETTL-3: 439).

Hıyarşembe (*Cassia fistula*): *Türkçe Sözlük*’te *Hint hıyarı* karşılığıyla da yer alan (TS: 1096) hıyarşembe, Hafid Efendi’nin eserinde Farsça *hıyarçenberin* Arapçalaşmış şekli olan *hıyâr-şenberden* galat olarak ifade edilir (161). Sözcük, Meninski’nin sözlüğünde *hıyâr-ı şebr* biçimiyle de yer almaktadır (2000: 1982).

Hünnap (*Zizyphus jujuba*): Hünnap, Hafid Efendi’nin galat sözlüğünde meşhur bir meyve adı olarak tanımlanmakta ve Arapça ‘*unnâbdan* galat olduğu ifade edilmektedir (517). Çeşitli kaynaklarda da sözcüğün kökeni Arapça ‘*unnâb* olarak verilmiştir.

İlgın (*Tamarix*): *Defter-i Galatât*’ta “maruf bir ağaç” olarak izah edilen sözcüğün Türkçe *yılmak* kökünden türediği, aslının *yılğın* olduğu kaydedilmiştir (50). *Derleme Sözlüğü*’nde *ılğın*, *ilgin* karşılıkları bulunan (DS: 2468) sözcükle ilgili çeşitli sözlüklerde de açıklamalar yapılmıştır. Sözcük, *Dîvânü Lugâti’t-Türk*’te *yılğın* “ılğın (tamarix)” (DLT: 364) ve *yılğınlan-* “yir yılğınlandı ‘yer ılğınlandı” (DLT: 394) örnekleriyle yer alır. *Kamus-ı Türkî*’de de aslının *yılmaktan* *yılğın* olduğu belirtilir (KT: 481).

İspanak (*Spinacia oleracea*): *Tehzîbü'l-Kelâm*’da da atıfta bulunulan ve Hafid Efendi’nin eserinde yer verilen bilgiler ispanağın bilinen bir sebze adı olduğu, sözcüğün Farsçada hemzenin kesriyle *ispenâhtan* galat ve Arapçalaşmış şeklinin *isfenâh* olduğu hakkındadır (25). *Tehzîbü'l-Kelâm*’da Arapçalaşmış hâlinin *isfenâh* değil *isfânâh* olduğu ve Rumların *spanâki* dediği vurgulanır (123). *Kâmûs-ı Osmânî*’de de “isfânâh” maddesinde ele alınan sözcük, Arapça kökenli ve yine “ispanak” anlamıyla yer almıştır (KO: 617). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*’nde ise alıntılanan dil için Yunancaya işaret edilir (TAS: 365). Meninski’nin sözlüğünde *isfânâc*, *isfinâc* biçimlerine yer verilir (2000: 215).

İncir (*Ficus carica*): İncir sözcüğünün aslı Farsça *encîr* olup bu husus galat sözlüklerinden *Tehzîbü'l-Kelâm*’da da ifade edilmiştir: “Sahihi *encîr*dir

ki Fârisiyyedir.” (105). Hafîd Efendi’nin galat sözlüğünde de Farsça *encîr*den galat olduğu söylenir (55). *Lûgat-i Nâcî*’de “Muhâverâtta ‘hemze’nin kesriyle telaffuz olunur.” açıklaması yapılmıştır (LN: 284).

Kakule (*Elettaria cardamomum*): Kaynaklarda adının Arapça *kâkulle*den geldiği belirtilen kakule için Hafîd Efendi’nin eserinde de Arapça *kâkulle* biçimine temas edilmiş ve sözcüğün galat olduğu dile getirilmiştir (361). *Kâmûs-ı Osmânî*’de “kâkulle” maddesinde lisanımızda tahfifle *kakule* denildiğinden ve bitkisel bir deva olduğundan söz edilir (KO: 690).

Kapuska (*Brassica oleracea*): Türkçe sözlüklerde (TS; MBTS) etle pişirilen bir çeşit lahanaya yemeği olarak tanımlanan kapuska, *Defter-i Galatât*’ta lahananın ismi olarak belirtilmiştir: “Bu kelime lahanadan yapılan maruf taâm-ı matbûha tahsis edilmekte ise de Türkçede lahananın ismi kapuska olduğundan bunun matbuh ve gayr-ı matbûhuna itlakına mani yoktur.” (167). Sözcük, *Kamus-ı Türki*’de “etli lahanaya yemeği” tanımıyla yer alırken “Asıl Türkçede lahanaya demektir.” vurgusu da yapılmıştır (KT: 594). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’te kelimenin kökeni Rusça *kapusta* “lahana” olarak verilir (MBTS: 1585).

Karanfil (*Dianthus*): Sözlüklerde kökeni konusunda farklı bilgiler yer alan karanfil sözcüğünün kökeni *Türkçe Sözlük*’te Arapça olarak verilir (TS: 1320). Galat sözlüklerinden *Defter-i Galatât*’ta “karanfil” maddesinde kelimenin doğrusunun Arapça *karanful* olduğu (169), *Mecmûam*’da da aynı bilginin tanıklandığı (132) dikkati çekmektedir. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’te karanfil için Hintçeden Farsçaya hatta Doğu dillerinden Yunancaya da geçtiği ifade edilir (MBTS: 1593). *Lûgat-i Nâcî*’de sözcüğe *kurunful* de denildiği, dilimizde *karanfil* şeklinde telaffuz edildiği belirtilir (LN: 330).

Karpuz (*Citrullus vulgaris*): Karpuz sözcüğünün çeşitli sözlüklerde (TS, MBTS, TETTL vb.) Farsça *harbûz-harbûzed*den geldiği belirtilir. *Tashîhü’l-Galatât*’ta sözcüğün Farsça *harbûzed*den; *Defter-i Galatât*’ta ise Farsça *harbûz*den muharref olduğu ifade edilir (86; 168).

Kereviz (*Apium graveolens*): Kereviz bitkisinin adı kaynaklarda (TS; MBTS) Farsça *kerefs* ile ilişkilendirilmiştir. Hafîd Efendi’nin eserinde de bir sebze adı olarak geçen kereviz için Arapça *kerefs*; Farsçada *keresf* şekline temas edilmiştir (378). *Kâmûs-ı Osmânî*’de sözcük “kerefs” maddesinde Arapça olarak ifade edilmiş, tahrif ile *kereviz* denildiği vurgulanmıştır (KO: 706). Sözcüğün “kereziz” kullanımına da Meninski’nin sözlüğünde yer verilmiştir (2000: 3921).

Keten (*Linum usitatissimum*): Keten sözcüğü Arapça *kettân*dan Türkçeye geçmiştir. Galat sözlüklerinde de aynı bilgi tanıklanmıştır: *Mecmûam* adlı eserde doğrusunun Arapça *kettân* olduğu (138); *Fâzıl’ın Galatât Defteri*’nde *kettân* şekliyle bilinen bir bitki olduğu ve *ketân* biçiminin yanlışlığı (50); *Defter-i Galatât*’ta doğrusunun Arapça *kettân* olduğu (175) ifade edilir. *Lûgat-i Nâcî*’de dilimizde tahfif ile kullanıldığı belirtilen (LN: 347) sözcük için *Kamus-ı Türki*’de “kettân” maddesinde yaygın kullanımının *keten* olduğu dile getirilir (KT: 639). *Risâle-i Feyziyye*’de de kefin fethalı ve

tânın şeddelenmesiyle kullanıldığı ve avamın galat edip *keten* dediği açıklaması yer alır (RF: 122).

Kına (*Lawsonia alba*): Kına sözcüğü, *Mecmûam* adlı eserde “kadınların el ve saçlarını boyamaya mahsus olan nebatın ismi” olarak açıklanır (134). Aynı eserde doğrusunun *hinnâ* olup Arapçadan alındığı kaydedilir (76). *Tashîhü'l-Galatât* ve *Defter-i Galatât*'ta da sözcüğün Arapça *hinnâ*dan geldiği tanıklanmıştır (93; 171). *Kamus-ı Türkî*'de de sözcüğün Arapça *hinnâ*dan galat olduğu belirtilir (KT: 644).

Kinnap (*Cannabis sativa*): *Defter-i Galatât*'ta “Arapça ‘kenevir’ manasına olan *kinne*den muharreftir.” açıklamasıyla yer alır (171). Kaynaklarda sözcüğün kökeni Arapça olarak kaydedilir. Meninski'nin sözlüğünde *kunne* biçimine de yer verilir (2000: 3766).

Kimyon (*Cuminum cyminum*): Galat sözlüklerinden *Mecmûam* ve *Defter-i Galatât*'ta da sözcüğün aslı ve doğrusu Arapça *kemmûn* olarak ifade edilir (142; 177). *Lehçetü'l-Lügat*'te de sözcük “Arabî-i galattır.” ibaresiyle açıklanmış, doğrusu *kemmûn* olarak kaydedilmiştir (LL: 969). *Ötüken Türkçe Sözlük* ve *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te kelimenin Arapçaya Yunanca *kymion*dan geçtiği dile getirilmiştir (ÖTS: 2675; MBTS: 1731).

Kiraz (*Prunus cerasus*): *Tashîhü'l-Galatât*'ta “kiras” maddesinde ele alınan ve bilinen bir meyve olduğu ifade edilen kiraz adının Süryani dilindeki *karasiyadan* muharref olduğu dile getirilir (95). Aynı düşüncelere Hafid Efendi de eserinde yer vermiştir (373). Kelimenin kökeniyle ilgili, *Türkçe Sözlük*'te Rumca (TS: 1445); *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te Yunanca *kerasi* (MBTS: 1734); *Ötüken Türkçe Sözlük*'te ise “Yunanca *kerasos* / *kerasi* / Latince *cerasia* > *kerasus*” (ÖTS: 2680) açıklaması yapılır.

Lale (*Tulipa gesneriana*): *Kâmûs-ı Osmânî*'de Farsçada kırmızı renge lâl denildiğinden ve bu bitkinin de esasen kırmızı ve kırmızılı oluşundan sebep *lâle* diye isimlendirildiği kaydedilir (KO: 729). Hafid Efendi'nin eserinde de bahsi geçen bilgilere yer verilmiştir (520). Sözcüğün aslı, çeşitli kaynaklarda Farsça *lâle* olarak geçmektedir.

Limon (*Citrus limonum*): Hafid Efendi'nin eserinde sözcüğün tıp müfredat kitaplarında *leymûn* olduğu, Süryanicede *leymûdan* Arapçalaştığı, Farsçada ise *limû* denildiği ifade edilir (400). *Ahterî-yi Kebîr*'de Yunan lügatinden Arapçalaştığı ve az da olsa nûn harfini düşürerek *leymû* da dendiği belirtilir (AK: 867). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde Yunanca *lemoniye* işaret edilir (TAS: 489).

Lüfer Çiçeği (*Nymphaea*): *Kâmûsü'l-Muhîr Tercümesi*'nde “‘avâmm-ı Türkî”de *lüfer* denilen çiçek olduğu dile getirilir (KMT: 2381). Lüfer çiçeğine Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde rastlanmıştır. Sözcüğün Arapçada nûnun kesri ve yânın sükûnuyla *niylûfer*den galat ve Farsçada *lilûper* biçiminde olduğu dile getirilir (397).

Mandalina (*Citrus aurantium*): *Defter-i Galatât*'ta mandalina, bir cins maruf, yuvarlak meyve olarak tanımlanırken aynı zamanda Şarki Asya'dan

geldiği ve bitki bilimi tarihinde de bunun kayıtlı olduğu dile getirilir. Mandalina adının ise Çin vüzerasına verilen *mandarin* isminden muharref olduğu nakledilir (181). *Ötüken Türkçe Sözlük*'te "İtalyanca *mandorina* > İspanyolca *mandarina*" (ÖTS: 3046); *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te "Portekizce *mandarina*-Fransızca *mandarine*" (MBTS: 1955) köken bilgisiyle yer alır. *Lügat-i Nâci*'de sözcüğün kökeni Fransızca olarak verilir ve *mandarineden* geldiği ifade edilir (LN: 395).

Maydanoz (*Petroselinum sativum*): Sözlüklerde (MBTS; ÖTS) Yunanca kökenli olduğu söylenen sözcük için galat sözlüklerinde de bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Örneğin; *Tashîhü'l-Galatât*'ta "maydanos" maddesinde "Makidonyadan gelme olduğu için öyle denilip bazıları indî zarafet edip mi'de-nüvâz demeleri şâyân-ı handedir." (101) açıklaması yapılmış, *Defter-i Galatât*'ta ise benzer olarak Arapça *mi'de-nüvâz*dan geldiği rivayet edilse de doğruluğunun sağlanamayacağı dile getirilmiştir. Çünkü bazı eski Türkçe eserlerde de kelimeye tesadüf edildiği belirtilmiştir (182). *Kamus-ı Türkî*'de de *mi'de-nüvâz* kabul edilmesinin abes olduğuna değinilmektedir (KT: 761). *Resimli Türkçe Kamus*'ta da sözcüğün kökeni Yunanca olarak verilir (RTK: 292).

Mazı (*Thuja*): Mazı, servigiller familyasından bir süs bitkisi olarak tanınır. Bitkinin adı, Farsça *mâzû* ile ilişkilendirilir. Hafid Efendi'nin eserinde de mazı için Farsça *mâzû* sözcüğüne temas edilmiştir (402).

Menekşe (*Viola odorata*): Menekşe bitkisinin adı, Farsça *benefşe* sözcüğüyle ilişkilendirilir. *Defter-i Galatât*'ta da kelimenin doğrusu *benefşe* olarak verilmiştir (190). Hafid Efendi'nin eserinde de Farsça *benefşeden* galat olup Arapçalaşmış biçiminin *benefşec* olduğu dile getirilir (437). Sözcük, *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nde *menevşe* (TTS: 2803); Meninski'nin sözlüğünde *menefşe* biçimiyle de karşımıza çıkmaktadır (2000: 4976).

Mercanköşk (*Origanum majorana*): Türkçede *şile*, *yayla kekiği*, *merzengûş* adlandırmalarıyla da bilinen bitkinin adı kaynaklarda Farsça kökenli olarak ifade edilir. Galat sözlüklerinden Hafid Efendi'nin eserinde Farsça *merzenkûştan* galat olup Arapçalaşmış biçiminin *merzencûş* olduğuna temas edilir (416).

Mersin (*Myrtus communis*): Mersin ağacı adının kökeni *Türkçe Sözlük*'te Rumca olarak kaydedilmiştir. Hafid Efendi'nin eserinde sözcüğün Farsça *mîrsînden* galat olduğu söylenir (416). *Kâmûs-ı Osmânî*'de ise sözcük Arapça olarak ifade edilir (KO: 785). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde ise Yunanca *mîrsini* ile ilişkilendirilir (TAS: 531).

Meyan kökü (*Glycyrrhiza glabra*): "Fasulyegillerden, tüysü yapraklı, mavimsi, mor çiçekli, tatlı olan toprak altı bölümleri hekimlikte ve serinletici içeceklerin yapımında kullanılan bitki" anlamıyla tanımlanan (TS: 1671) meyan kökü, galat sözlüklerinden *Defter-i Galatât*'ta da konu edilmiştir: "Maruf ağaç, kök. Bu kelime Farsî *bûyân* lafzından muharreftir." (193).

Mugaylân (*Acacia arabica*): *Tashîhü'l-Galatât*'ta Hicaz'da yetişen bir ağaç adı olduğundan söz edilen mugaylân kelimesi *ümmü gaylân*dan galat olarak kabul edilir (106). *Defter-i Galatât*'ta dikenli bir ağaç olarak açıklanan sözcüğün doğrusunun *ümmü gaylân* olduğu kaydedilmiş (188), Sırrı Paşa'nın *Galatât*'ında da sözcüğün doğrusu *ümmü gaylân* olarak verilmiştir. Ayrıca Osmanlı lisanında *mugaylân* kullanımının yaygın olduğu hatta *ümmü gaylân* şeklinin nadir kullanılan bir söz hükmünü aldığı bundan dolayı da mugaylânın kullanılmasında tereddüt edilmediğinden söz edilmiştir (13). *Lügat-i Nâcî*'de de sözcüğün aslı *ümm-i gaylân* olarak açıklanır (LN: 457).

Nane (*Mentha piperita*): Nane adı aslen Arapça *na'na* / *na'nâ'* sözcüğüyle ilişkilendirilir. Hafid Efendi'nin eserinde de galat olarak değerlendirilen sözcük için Arapça *na'nâ'* ifadesine yer verilmiştir (477). *Kâmûs-ı Osmânî*'de tahrif ile *nane* denildiği dile getirilir (KO: 910).

Nar (*Punica granatum*): Hafid Efendi'nin eserinde meyve adı olarak tanımlanan nar sözcüğünün Farsça *enârdan* bu şekli aldığı kayıtlıdır (472). *Kâmûs-ı Osmânî*'de de aslının *enâr* olduğu ve lisanımızda muhaffef olarak kullanıldığı belirtilir (KO: 911).

Narcıl /Narçil (*Cocos nucifera*): *Hindistan cevizi* olarak bilinir. Galat sözlüklerinden Hafid Efendi'nin eserinde sözcüğün Farsça *nârçîl* ve Arapça *nârcîl* biçimlerine atıfta bulunulur (476). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde sözcüğün kökeni Arapça *nârcîl* olarak ifade edilir (TAS: 587).

Ortanca (*Hydrangea hortensia*): Ortancayla ilgili, galat sözlüklerinden *Tehzîbü'l-Kelâm*'da bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Eserde; ortancanın kar çiçeği gibi top top açılan, renkten renge giren ve sonunda tatlı bir pembede karar kılan bir çiçek olduğu ve *capon gülü* olarak da adlandırıldığından söz edilir fakat her ortançiyaya denilmediği ve her yerde bulunmadığı da söylenir. Sözcük, Japonca *ortançiyadan* muharreftir (143). *Kamus-ı Türkî*'de "ortança" maddesinde "Japonya'dan gelme bir çiçek, Japon gülü" şeklinde tanımlanır (KT: 945). *Resimli Türkçe Kamus*'ta "ortansiye, ortanca" maddesinde sözcüğün kökeni Fransızca olarak verilir (RTK: 372).

Öd ağacı (*Aquilaria agallocha*): Sözcüğün kökeni Arapça 'ûd ile ilişkilendirilmektedir. *Risâle-i Feyziyye*'de "'ûd" maddesinde avamın galat edip *öd ağacı* dediği açıklaması yapılırken (RF: 195) Hafid Efendi'nin eserinde *'ûdü'l-buhûrdan* galat olduğu belirtilip 'ûd sözcüğünün aslında "ağaç" anlamının bilindiği ve *öd ağacının* da *bâb-ı hümâyûn kapısı* gibi "galat-ı mükerrer" olacağına belli bir şey olduğu ifade edilir (310).

Pamuk (*Gossypium*): Anadolu ağızlarında *pambık*, *pambuğ*, *pambuk*, *pamık*, *panbiğ*, *panbiğ* söyleyişleri olan (DS: 3387) pamuk sözcüğünün kökeni, *Türkçe Sözlük*'te Farsça *panbuk* olarak verilmiştir (TS: 1878). *Dîvânü Lugâtî't-Türk*'te sözcük, *bamuk* ~ *bâmuk* "Oğuzcada pamuk (gossypium)" olarak karşımızı çıkar (DLT: 572). *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nde de *pambuk*, *banbık*, *panbık*, *panbuğ*, *panbuk*, *panmuk* şekilleriyle kaydedilir (TTS: 3175). *Defter-i Galatât*'ta *pamuk* veya *pambuk* şekli verilen sözcük için Farsçada yine bu anlama gelen *penbe* sözcüğünden galat olduğu,

buyurmaktan buyuruk, kavurmaktan kavuruk geldiği gibi *penbenden de penbuk* şekline konulduğu ve daha sonra şimdiki hâlini aldığı ifade edilir (67). *Kamus-ı Türkî*'de de sözcüğün aslı Farsça *penbe* olarak izah edilmiştir (KT: 966).

Patates (*Solanum tuberosum*): *Türkçe Sözlük*'te sözcüğün kökeni Rumca olarak verilir (TS: 1898); *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te ise Amerika yerli dilinden İspanyolca aracılığıyla çeşitli Avrupa dillerine geçtiği, Türkçeye ise İtalyanca ve Yunancadan geldiği ifade edilirken (MBTS: 2501) Tietze'nin sözlüğünde Yunanca olarak kaydedilmiştir (TETTL-6: 323). *Mecmûam* adlı eserde de sözcüğün İspanyolca ve aslının *patat* olduğu dile getirilir (40). *Kamus-ı Türkî*'de sözcüğün *patates* ve *patate* biçimi yer almaktadır (KT: 971).

Patlıcan (*Solanum melongena*): Patlıcan, Arapçada *bâdincân* adıyla bilinir. Farsçada *bâtingân* biçimi yer alır (FŞ: 802). Galat sözlüklerinden *Defter-i Galatât*'ta sözcüğün aslının Farsça *bâdingân*ın Arapçalaşmış şekli *bâdincân* olduğu (66); *Mecmûam*'da da Farsça *bâdincân* ve *bâdingândan* bozma olduğu ifade edilir (41). *Lügat-i Remzî*'de patlıcan karşılığında "bâzincân" biçimi madde başı alınmıştır (LR-1: 155).

Pazı (*Beta vulgaris*): *Yaban pancarı* olarak da bilinen pazı, Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde de yabancı pancarın adı olarak tanımlanmış ve Farsça *pâzûdan* galat olduğu kaydedilmiştir (68). *Kâmûs-ı Osmânî*'de de "pâzû" maddesinde Farsça olduğu dile getirilmiştir (KO: 957).

Pelesenk (*Commiphora opobalsamum*): Arapça *belesân* sözcüğünden gelen ve bir ağaç adı olan pelesenk, *Defter-i Galatât*'ta da benzer şekilde açıklanır ve sözcüğün aslı için Arapça *belesâna* vurgu yapılır (70). Hafid Efendi'nin eserinde de *belesândan* galat olduğu belirtilir (97). *Mecmûam* adlı eserde *belesenk* biçimiyle de ele alınan sözcük, bir ağaç ismi olarak tanımlanırken doğrusu *belesân* olarak verilir. Ayrıca "dühn-i belesân" yani pelesenk yağının ondan elde edildiği de vurgulanmıştır (37).

Pelit (*Quercus*): *Türkçe Sözlük*'te *palamutun* karşılığı olarak verilmiş ve kökeni Arapça *bellût* olarak belirtilmiştir (TS: 1908). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde de aynı bilgilere temas edilir (TAS: 637). Hafid Efendi de sözlüğünde pelitin Arapça *bellût*tan galat olduğunu dile getirir (98). *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nde de sözcük "palamut" anlamıyla yer alır (TTS: 3185).

Pirinç (*Oryza sativa*): Kelimenin aslı Farsça *birinc*dir. *Mecmûam* adlı eserde pirinç için Farsça ve doğrusunun *birinc* olduğundan söz edilir (42).

Ravent (*Rheum officinale*): Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde sözcüğün Arapça *rivendden* galat olduğu dile getirilir fakat tabielerin elif ekleyerek *râvend* biçiminde kullandığı bilgisine de atıfta bulunulmuştur. Sözcüğün Farsçadaki biçimi *rîvend* olarak ifade edilirken *râvend* biçiminin de meşhur olduğu vurgulanır (186). Sözcük, *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*'nde Arapça *râvend* ile ilişkilendirilir (TAS: 676).

Razakı (*Vitis vinifera*): Razakı, galat sözlüklerinde değişik söyleyişlerle karşımıza çıkar: *Defter-i Galatât*'ta "kurusu meşhur üzüm" anlamındaki kelimenin doğrusunun *râzîkî* (127), Sırrı Paşa'nın *Galatât* adlı eserinde ise doğrusunun elif ile "maruf üzüm" anlamında *rezâkî* olduğu (27) yazılıdır. *Mecmûam*'da *rezâkî*nin yanlış olduğu ve doğrusunun "âşîkî" vezninde *râzîkî* olduğu ve "maruf üzüm" anlamına geldiği ifade edilir. Ayrıca "keten tohumu" anlamı da bulunur (90). Hafid Efendi de eserinde Arapça *râzîkî*den galat olduğunu ifade eder (189). Sözcük hakkındaki bir diğer açıklama *Fâzıl'ın Galatât Defteri*'nde yer alır: "Rânın kesriyle maruf üzüme denir. Türkçede feth-i zâ ile müstameldir." (83). *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nde sözcüğün *razdakı* şekline de rastlanır (TTS: 3211).

Rezene (*Foeniculum vulgare*): Bitki adının Farsça *râziyâne* sözcüğünden geldiği söylenir. *Lûgat-i Remzî*'de "râziyâne" maddesinde sözcüğün *rezene* olarak adlandırılan bitkiye denildiği kaydedilir (LR-1: 574). Hafid Efendi de eserinde sözcüğün bahsi geçen addan galat olduğunu vurgular ve Arapçasını *râziyâne*c olarak verir (189).

Sanavber (*Pinus Pinea*): Çam fıstığı ağacı olarak bilinen sanavber, *Mecmûam* adlı eserde "sanûber" maddesinde ele alınarak doğrusunun *sanavber* olduğu ve bunun da çam ve fıstık ağacına, fıstığa denildiği ifade edilir (109).

Sarımsak (*Allium sativum*): Eski Türkçede *sarmusak*, *samursak* şekilleri kullanılan sözcük Hafid Efendi'nin eserinde de konu edilir (256). *Dîvânü Lugâtî't-Türk*'te de *sarmusak* "sarımsak (*Allium sativum*)" biçimi yer almış, *samursak*ın göçüşmeli başka bir varyant olduğundan söz edilmiştir (DLT: 229). Clauson'un sözlüğünde *sarumsak* biçimiyle de kaydedilmiştir (1972: 853).

Sater (*Thymus*): Hafid Efendi'nin eserinde "za'ter" maddesinde *keklik otu* olduğu ve tahrifle *kekik* denildiği ifade edilirken Arapça *sa'ter*den galat olduğu da belirtilmiştir (197). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te *zater* biçimine de yer verilerek bunun sater bitkisinin halk arasındaki söylenişi olduğu dile getirilmiştir (MBTS: 3524).

Sedef (*Ruta graveolens*): Tarihî Türkçe tıp metinlerinde bir bitki olarak da karşımıza çıkan sedeften *Mecmûam*'da "Sahihi *sedâbdır* ki meşhur nebatın ismi ve Farisidir. Malum sedef ise sâd ile Arabidir." şeklinde bahsedilir (97). Hafid Efendi'nin eserinde Arapça *sezâbdan* galat olduğu ifade edilir (217). *Resimli Türkçe Kamus*'ta sâd ile yazılan madde başında, bilinen istiridye ve kabağının yanı sıra *sedefotu* "bir nevi kokulu ot" da yer almaktadır (RTK: 421).

Semizotu (*Portulaca oleracea*): *Pirpirim*, *semizot* karşılıklarıyla da kaynaklarda yer alan bitkinin "semiz otu" izahı *Yeni Galatât*'ta yanlış olarak değerlendirilir ve doğrusunun "semiz ot" olması gerektiği vurgulanır (20). *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*'nde bitkinin "semizlik otu" biçimine de rastlanmıştır (TTS: 3380).

Servi (*Cupressus sempervirens*): *Defter-i Galatât*'ta "selvi" maddesinde sözcüğün Farsça *serv* kelimesinden bu şekli aldığı dile getirilir (138). *Kamûs-ı Türkî*'de (KT: 1072) ve *Lehce-i Osmânî*'de (LO: 340) "servi" maddesinde "galatı selvi" açıklaması yer alırken *Lehçetü'l-Lügat*'te "Arabî-i galat" kabul edilen sözcüğün doğrusu *serv* olarak kaydedilir (LL: 642).

Sinameki (*Cassia acutifolia*): Sinameki, Arapça *sinâ-i Mekkî* şeklinden gelişmiş bir isimdir. *Defter-i Galatât*'ta da bir deva olduğu kaydedilen sinameki sözcüğünün aslı Arapça *sinâ-i Mekkî* olarak açıklanmıştır (140). Hafid Efendi'nin eserinde de Mekke'de yetiştirilen bir bitki olmasından sebep *sinâ-i Mekkî* denildiği ifade edilmiştir (230).

Sөгüt (*Salix*): Sөгüt, sözcüğü, Eski Türkçeden beri kullanılmaktadır. Çeşitli örneklere Clauson'un sözlüğünde de yer verilmiştir (1972: 819). *Dîvânu Lugâtî't-Türk*'te *sөгüt* "sөгüt ağacı"; *sөгütlen-* "sөгüt ağaçlarıyla sөгütlenmek", *sөгütlük* "sөгüdün yetiştiği yer" türevleriyle yer alır (DLT: 830-831). *Sөгüt sölihe kağın kâsıña* "Sөгüte tazelik, taravet yakışır; kayın ağacına kartlık yakışır." yine eserde geçen bir atasözüdür (DLT: 153). *Defter-i Galatât*'ta "sөгüd" maddesinde ele alınan sözcük için "Doğrusu sөгüttür. Te harekelenince dâla kalb olunur." açıklaması yapılır (142).

Sumak (*Rhus coriaria*): Sözcüğün kökeni Arapça *summâktır*. Hafid Efendi de eserinde *summâktan* galat olduğuna işaret etmiştir (240). *Kâmûs-ı Osmânî*'de de benzer bilgilere yer verilmekle birlikte tahrifle *sumak* denildiği belirtilir (KO: 1070).

Susam (*Sesamum indicum*): *Defter-i Galatât*'ta "susam veya sisam" madde başıyla ele alınan sözcüğün doğrusunun Arapça *simsim* veya *sevsem* olduğu belirtilir (150). Hafid Efendi de Arapça *simsim* şekline vurgu yapmıştır (239). *Mecmûam*'da "susam" ve "sisam" maddesinde "İkisi de yanlıştır. Doğrusu *simsim* olup Arapçadır. Fransızca *sesam* [*sésame*] tabiri de bundan muharref olmalıdır." (110) açıklamasıyla konu edilir. *Lehce-i Osmânî*'de de sözcüğün *simsim* karşılığı mevcuttur (LO: 354).

Süsen (*Iris*): Türlü renklerde ve hoş kokulu çiçekler açan bir bitkidir. Süsen, Hafid Efendi'nin eserinde "susam" maddesinde benzer ifadelerle değerlendirmeye alınmıştır. Söz konusu eserde sözcüğün Arapçada *sevsen*, Farsçada *süsen* biçimiyle yer aldığı ve hangisinden galat olsa uygun olacağı ifade edilmiştir (239). Meninski'nin sözlüğünde de "süsen" maddesinde sözcüğün *susam* karşılığına yer verilmiştir (2000: 2711).

Samama (*Cucumis dudaim*): Güzel kokulu, küçük bir tür kavundur. Sözlüklerde (TS; MBTS, TAS vb.) sözcüğün kökeni Arapça olarak kaydedilmiştir. Hafid Efendi'nin eserinde ise Farsça *şemâme* ile ilişkilendirilen sözcüğün Arapçası *şemmâm* olarak izah edilmiştir (251).

Şebboy (*Matthiola*): Renkli çiçekleri ve güzel kokusuyla bilinen şebboy bitkisinin adı, Farsça *şebbûydan* Türkçeye geçmiştir. Hafid Efendi'nin eserinde de ilgili yapıdan galat olduğu, bu yapının da Farsçadaki *şeb* "gece" ve *bûy* "koku" sözcüklerinden oluştuğu dile getirilir (246).

Şeftali (*Prunus persica*): *Defter-i Galatât*'ta sözcüğün sırf Türkçe olmayıp "semiz" anlamına gelen *şeft* Farsça lafziyla Türkçe "erik" demek olan *âlû*dan mürekkep olduğu ve bunu *şeftalu* suretinde yazmak gerektiği belirtilir (146-147). Hafid Efendi'nin galat sözlüğünde şeftalinin aslının *âlû* ve *şeft* sözcükleriyle oluşan *âlû-yı şeft* terkibinden geldiği ifade edilir (249). *Kamus-ı Türki*'de de sözcüğün kökeni için Farsça şeft "semiz" ve *âlû* "erik" birleşimine işaret edilmiş, Türkçede yaygın kullanımı *şefteli* olarak verilmiştir (KT: 1132).

Şimşir (*Buxus sempervirens*): Hafid Efendi'nin eserinde benzer bilgilerle "çimşir" maddesinde ele alınan sözcüğün Farsça *şemşâd*dan galat olduğu ifade edilir (138). *Ferheng-i Şuûri*'de "şemşâd" maddesinde anlam olarak sözü edilen ağaca da atıfta bulunularak avamın tahrifiyle *çimşir* de denildiği kaydedilmiştir (FŞ: 2365). *Lûgat-i Remzî*'de ise madde başı "şimşâd" olarak verilmiştir (LR-1: 734).

Tarçın (*Cinnamomum*): Adının Farsça *dârçîn* sözcüğünden geldiği söylenir. Anadolu ağızlarında *darçın*, *darçın* söyleyişleriyle de karşımıza çıkar (DS: 1369). *Defter-i Galatât*'ta sözcüğün doğrusu yine *dârçîn* olarak kaydedilir (71). Hafid Efendi'nin eserinde "dârçîn" maddesinde ele alınan sözcük için Farsçada iki kelimedenden oluşan *dâr-çînî*den galat olduğu, Arapçalaşmış biçiminin ise cîm yerine sâd ile *dâr-sînî* olduğu açıklaması yapılır (164).

Tarhun (*Artemisia dracunculus*): Kaynaklarda sözcüğün Arapça *tarhûn*dan Türkçeye geçtiği dile getirilir. Hafid Efendi, Farsçadaki biçimini tâ ile *tarhûn* olarak ifade etmektedir (112). *Ahterî-yi Kebîr*'de tahfif ile *tarhî* de denildiği ve "aslı lûgat-i Yunânîdir" bilgisi dikkat çekicidir (AK: 581).

Tere (*Lepidium sativum*): Tere adı Farsça kökenlidir. Hafid Efendi'nin sözlüğünde sözcüğün Farsça *terreden* galat olduğu fakat Farsçada Türkçedeki biçimi gibi *tere* olarak da kullanıldığı belirtilir (112).

Turp (*Raphanus sativus*): *Defter-i Galatât*'ta açıklamasına yer verilen sözcüğün aslının Farsça *turb* olduğu ifade edilmiştir (154).

Turunç (*Citrus medica*): Galat sözlüklerinden *Defter-i Galatât*'ta "ağaç kavunu" anlamındaki *turunç*dan muharref olduğu (154); *Mecmûam*'da doğrusunun yine "ağaç kavunu" anlamındaki Arapça *turunc* ve *utruc* olduğu söylenir (114-115). Hafid Efendi'nin eserinde de Farsça *turunç*dan galat olduğu ve Arapçada *utruc* denildiği ifade edilir (275). *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesî*'nde Türkçede "ağaç kavunu" olarak bilinen meyveye dendiği ve çeşitli hastalıklara iyi geldiğinden bahsedilir (KMT: 922).

Zencefil (*Zingiber officinale*): *Defter-i Galatât*'ta "kızdıracı baharattan biri" anlamıyla yer alır ve kelimenin doğrusu *zencebîl* olarak kaydedilir (132). *Mecmûam*'da ise "Doğrusu *zencebîl* olup Arabidir; yahut Farisiden muarrebdir." bilgisi yer alır (94). Hafid Efendi'nin eserinde de Arapça *zencebîl*den galat olduğu ifade edilir (203). *Lehçetü'l-Lûgat*'te sözcük "Arabî-i galat" olarak açıklanmış ve doğrusu *zencebîl* olarak kaydedilmiştir (LL:

624). *Risâle-i Feyziyye*'de de "galat-ı avam" ve sahihinin *zencebîl* olduğu belirtilmiştir (RF: 208).

Zerdali (*Prunus armeniaca*): Hafîd Efendi'nin eserinde kayısıya benzer meyvenin adı olarak tanımlanır ve sözcüğün *zerd-âlûdan* galat olduğu, bu lafzın Farsça *zerd* "sarı" ve *âlû* "erik" sözcüklerinden meydana geldiği ve "sarı erik" anlamını ifade ettiği dile getirilir (194-195). Çeşitli kaynaklarda da sözcüğün kökeni Farsça *zerd-âlû* ile ilişkilendirilir. Meninski'nin sözlüğünde *zerdelü* biçimine de yer verilmiştir (2000: 2440).

Zerdeçal (*Curcuma longa*): *Hint safranı* karşılığıyla da tanınan zerdeçal adının Farsçadan geldiği söylenir. Farsçada *zer-çûbe*, *zerde-çâv*, *zerde-çûb*, *zerde-çûbe* biçimleriyle karşımıza çıkmaktadır (FŞ: 2008). *Mecmûam* adlı eserde "zerdeçâv" maddesinde ele alınan sözcük, Farsça *zerde-çûbdan* muharref olarak açıklanır (93). *Lûgat-i Remzî*'de "zerde-çûb" biçimine yer verilip ilgili maddede sözcüğe galat olarak *zerde-çâv* denildiği de vurgulanırken (LR-1: 620) *Kamus-ı Türkî*'de "Farsça 'zerdeçûb'dan muharref, galatı: zerdeçal" ibaresiyle yer alır (KT: 1374).

Alfabetik sıralanıp madde başı alınarak değerlendirilen sözcüklerin yanı sıra özellikle tarihî tıp metinlerinde de sıklıkla karşılaşılan, ölçünlü Türkçede farklı adlandırmalarla anılan ve daha çok deva özelliğiyle karşımıza çıkan bitkilerden de söz etmek mümkündür. Örneğin;

'Abdü's-selâm (*Mandragora officinarum*): Tarihî Türkçe tıp metinlerinde *yebrûh* karşılığıyla bilinir. Örneğin; *Risâle-i Feyziyye*'de *yebrûhu's-sanem* gibi olduğu ve avamın galat edip *'abdü's-selâm* dediği dile getirilmiştir (RF: 173). Hafîd Efendi'nin galat sözlüğünde de Arapça *yebrûhu's-sanemden* galat kabul edilen sözcüğün aslı için yine *yebrûh* lafzına atıfta bulunulmuştur (300). *Ferheng-i Şuûrî*'de de aynı ifadeyi Türkçede avamın galat edip *abdü's-selâm* dediği vurgulanmıştır (FŞ: 2129).

'Abdü's-selâtîn (*Croton Tiglium*): *Risâle-i Feyziyye*'de *habbü'l-mülûk* ve *habbü's-selâtîn* olarak adlandırıldığı, avamın galat edip sözcüğü *'abdü's-selâtîn* biçiminde dile getirdiği belirtilmiştir (RF: 138). Tarihî Türkçe tıp metinlerinde *mâhûdâne* karşılığıyla da bilinen sözcük için Hafîd Efendi'nin eserinde *habbü's-selâtînden* galat olduğu, *habbü'l-mülûk* ve Farsçada *mâhûdâne* adıyla da anıldığı bilgisi verilmiştir (299).

Azhır (*Andropogon schoenanthus*): *Mekke ayrığı* olarak da bilinen bitkidir. Hafîd Efendi, eserinde bitkinin diyarımızda *ayrık* diye bilindiğini, *Mekke ayrığı* denilmekle de meşhur olduğunu vurgular. Ayrıca sözcüğün Arapça *izhardan* galat olduğu ve Farsçada bitkiye *neçîl* denildiği bilgisini de kaydeder (13-14).

Kunnebît (*Brassica oleracea*): Hafîd Efendi'nin eserinde "kurnebit" maddesinde lahana cinsinden bir sebze olarak tanımlanır. Ayrıca sözcüğün Arapça *kunnebîttten* galat olduğu ifade edilirken farklı biçimleriyle tıp müfredatlarında da yer aldığı dile getirilir (328). *Müfredât-ı Tıbbiyye* adlı eserde sözcük "Çiçek lahanasıdır. Galat edip *kurnebît* derler." (MT: vr. 135b/15-16) şeklinde açıklanmıştır.

Türbüd (*Convolvulus Turpethum*): Hafid Efendi'nin eserinde bilinen devalardan olduğu söylenir. Sözcüğün Farsça tânin kesri, râ ve dâlin sükûnu ve bânın fethiyle *tirbedden* galat olduğu belirtilmiştir (109).

‘Üdü'l-kahr (*Anacyclus pyrethrum*): *Tehzîbü'l-Kelâm*'da *üdü'l-kahr* biçimine de yer verilen sözcük, *‘üdü'l-karh*ın muharrefi ve deva olarak kullanılan bir bitki olarak açıklanır (30). Hafid Efendi'nin eserinde de Arapça *‘üdü'l-karhtan* galat olduğu ifade edilmiştir (311). Tarihî Türkçe tıp metinlerinden *Risâle-i Feyziyye*'de “*üdü'l-kahr*” olarak madde başı alınan sözcük için “Galat-ı fâhiştir, galat-ı sahîhi *‘üdü'l-kahr*dır ki Arapça *‘âkırkarhâ* ve *‘üdü'l-karh* dahi derler.” açıklaması yapılır (RF: 195).

Bunların yanı sıra galat sözlüklerinde tespit edilen fakat değerlendirme ölçütlerinin dışında tutulan pirinç karşılığında “*erz*”, haşhaştan elde edilen “*afyon*”, şeftali anlamında kullanılan “*hûh* (*havh*)” ve yine tatlı şeftaliyi ifade eden “*hulî* (*hulvî*) şeftali”, bir bitki özü anlamında yer alan “*sakmunya*”, turpun karşılığı olan “*ficil* (*fucl/fucul*)”, yeni yetişmiş arpa cemeninin adı olan *hasıl* (*kasîl*) da bitkilerle bağdaştırılan diğer sözcüklerdir.

Değerlendirme ve Sonuç

Türkçenin tarihi boyunca kaleme alınan eserler arasında genel sözlüklerin yanı sıra özel sözlüklerin de önemli bir yeri vardır. Özel sözlükler kategorisinde değerlendirilen türlerden biri de galat sözlükleridir. Galat sözlükleri, çok sayıda canlı, cansız adına, özel adlara, çeşitli fiillere yer veren eserlerdir. Bu çalışmada galat sözlüklerinde madde başı olarak verilen bitki adları konu edilmiştir. Taranan sözlüklerde 100'ün üzerinde farklı sözcük tespit edilmiş, 100 sözcük değerlendirmeye alınmıştır. Bitki kategorisinde ağaç, ot, kök, çiçek, meyve, sebze türünden bütün sözcüklere yer verilirken -daha önce belirtildiği üzere- bitkilerden elde edilen ürünler, genel adlandırmalar, bitkilerin farklı tür ve adlandırmaları araştırmanın dışında tutulmuştur. Eserlerde bitkilerin tanımlarına, türlerine, yetiştiği yörelere ve “galat” olarak değerlendirilen bitki adlarının değişik söyleyişlerine ve kökenlerine yer verilmiştir. Galat sözlüklerinde bitkiler için söylenen “bilinen, herkesçe tanınan, yaygın” anlamlarındaki ifadeler galat sözlüklerinin dilde yerleşik hâle gelen tür adlandırmalarını ne derece muhteva ettiğini göstermektedir. Bitki adlandırmaları konusunda, galat sözlüklerinde alıntılanan sözcüklerin daha çok Arapça ve Farsça dillerinden olduğu görülmekle birlikte Batı dillerinden örnekler de mevcuttur. Bu durum kültürel ilişkilerin bir sonucudur. Ayrıca sözcüklerin Türkçenin tarihî dönemlerindeki anlamlarına veya biçimlerine nadiren de olsa vurgu yapılmıştır. Tespit edilen aynı bitki adlarına farklı sözlüklerde rastlanmasının yanı sıra yalnızca tek eserde karşımıza çıkan bitki adları da mevcuttur. Özellikle Hafid Efendi'nin eserinde bu kullanımlar sıkça yer almaktadır. Taranan sözcüklere ulaşılmasına kolaylık oluşturmak adına çalışmada bitki adları alfabetik sıralanarak değerlendirilmiştir. Sözlüklerde ilgili adlar için yapılan açıklamaların benzerliğinden ötürü herhangi bir

sınıflama yapmak mümkün olmamıştır. Galat sözlüklerinde madde başlarında değişik imlalarla yazılan sözcükler, çalışmada ölçünlü Türkçedeki biçimleriyle maddelenmiş ve bitkilerin Latincelerine de yer verilmiştir. Ölçünlü Türkçede galat sözlüklerindeki ismiyle yer almayan “mugaylân”ın yazımında orijinal imlasına bağlı kalınmış; “fıstık” maddesinde ise asıl ele alınan türün “çam fıstığı” olması nedeniyle bu şekli de belirtilerek ilgili türün Latinesine yer verilmiştir. Ölçünlü Türkçede anılan adlarla yer almayan, galat sözlüklerinde özellikle deva niteliğiyle karşımıza çıkarak tarihî Türkçe tıp metinlerinde de tanıklanan bitkilere (‘abdü’s-selâm, ‘abdü’s-selâtîn, azhır, kunnebît, türbüd, ‘üdü’l-kahr) farklı bir paragrafta yer verilmiştir. Özellikle geleneksel tıpta bitkilerin çoğundan bitkisel deva olarak yararlanıldığı gerçeğinden hareketle tespit edilen bitkilerin çoğunda bu niteliği görebilmek mümkündür. Tıp metinlerinde de -bilhassa sözlük türündeki eserlerde- galat biçimleriyle karşılaşılmış, tespit edilen adlandırmalar örnek olarak *Risâle-i Feyziyye, Müfredât-ı Tıbbiyye* adlı kaynaklardaki “galat” vurgularıyla ele alınmıştır. Özellikle herkesçe kullanılan ifadeler için “galat-ı avâm”, çok hatalı söyleyişler için “galat-ı fâhiş” izahları tıp metinlerindeki galat değerlendirmeleri arasında mühimdir.

Galat sözlüklerinde sözcüklerin kökeni hakkında da bilgiler verilmiştir fakat bu bilgileri tam bir etimoloji değerlendirmesi olarak kabul etmek mümkün değildir. Bu nedenle sözcüklerin doğru kullanımlarının tespiti için çalışmada farklı türde sözlüklerden de yararlanılmış, tespit edilen bilgiler kaynaklardan örneklerle madde açıklamalarında yer almıştır. Bahsi geçen sözlüklerde her bir sözcük için yapılan benzer tanım ve köken izahlarının yanı sıra bazen çok farklı değerlendirmeler de dikkati çekmiştir. Çalışmada bitki adları için yapılan açıklamalarda ana hedef, galat sözlüklerindeki değerlendirmelere yer vermek olarak belirlenmiş, farklı türde eserlerle desteklenen bilgiler sözcüklerin etimolojisini yapmak amacıyla kullanılmamıştır. Araştırma sonucunda galat sözlüklerinde bitki adlarının yanı sıra değerlendirilecek farklı türde kavramların da mevcut olduğu görülmüştür. Türkçenin ses, şekil, cümle bilgisi vb. alanlarında yapılacak art zamanlı ve eş zamanlı çalışmalar için galat sözlüklerindeki kullanımların da ayrı bir önemi bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Vefik Paşa (2000). *Lehce-i osmânî*. (hzl.: Recep Toparlı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[LO]**
- Ahterî Mustafa Muslihuddin el-Karahisarî (2017). *Ahterî-yi kebîr*. (hzl.: Ahmet Kırkılıç - Yusuf Sancak), 2. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[AK]**
- Ali Himmet (H. 1338). *Fâzıl’ın galatât defteri*. Samsun.
- Ali Seydî (H. 1324). *Defter-i galatât*. Dersaâdet.
- Ayverdi, İ. (2008). *Asırlar boyu târihî seyri içinde misalli büyük Türkçe sözlük*. C. 1-3, 3. b., İstanbul: Kubbealtı Yayınları. **[MBTS]**

- Baytop, T. (2015). *Türkçe bitki adları sözlüğü*. 4. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bedevian, A. K. (2021). *Resimli çokdilli bitki adları sözlüğü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Beydili, C. (2004). *Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük*. (çev.: Eren Ercan), Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford.
- Çağbayır, Y. (2007). *Orhun yazıtlarından günümüze Türkiye Türkçesinin söz varlığı-Ötüken Türkçe sözlük*. C. 1-5, İstanbul: Ötüken Neşriyat. **[ÖTS]**
- Doğan, Ş. (2012). *Ebulfeyz Mustafa Efendi, risâle-i feyziyye fî lügâti'l-müfredâti't-tibbiyye*. 2. b., İstanbul: Değişim Yayınları. **[RF]**
- Fazlızâde Mehmed Çelebi (1763). *Müfredât-ı tıbbiyye*. Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye No: 01017, İstanbul. **[MT]**
- Filiz Tekin Hâlid (1926). *Yeni galatât*. İstanbul.
- Hüseyin Remzî (2018). *Lûgat-i remzî*. C. 1-2, (hzl.: Ali Birinci), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları. **[LR]**
- Kaçalin, M. (1996). Galat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 13, 300-303, İstanbul: TDV Yayınları.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin alıntılar sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları. **[TAS]**
- Kâşgarlı Mahmud (2015). *Divânu Lugâti't-Türk (giriş-metin-çeviri-notlar-dizin)*. (hzl.: Ahmet B. Ercilasun - Ziyat Akkoyunlu), 2. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[DLT]**
- Kerküklü Ahmed Ziyâeddin (H. 1319). *Mecmûam*. İstanbul.
- Kültüral, Z. (2008). *Galatât sözlükleri*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Mehmed Hafid (H. 1221). *Ed-dürerü'l-müntehabâtü'l-mensûre fî islâhi'l-galatâti'l-meşhûre*. İstanbul.
- Mehmed Salâhî. (2023). *Kâmûs-ı osmânî*. (hzl.: Kudret Ayşe Yılmaz), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[KO]**
- Meninski, F. M. (2000). *Thesaurus linguarum orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae lexicon Turcico-Arabico-Persicum*. C. I-III, İstanbul: Simurg Yayınları.
- Muallim Nâcî (2021). *Lûgat-i nâcî*. (hzl.: Ahmet Kartal), 2. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[LN]**
- Mustafa İzzet (H. 1302). *Tashîhü'l-galatât ve'l-muharrefât fi'l-esmâ' ve'l-lugât*. İstanbul.
- Mustafa Rüşdü (H. 1313). *Tehzîbü'l-keâm fî lisâni'l-havâssı ve'l-avâm ve izhâbü'l-evhâm min ez-hâni'l-enâm*. İstanbul.
- Mütercim Âsım Efendi (2013). *el-okyânûsu'l-basît fî tercemeti'l-kâmûsi'l-muhît, kâmûsu'l-muhît tercümesi*. C. 1-6, (hzl.: Mustafa Koç - Eyyüp Tanrıverdi), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları. **[KMT]**
- Onay, A. T. (1993). *Eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı*. (hzl.: Cemal Kurnaz), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Raif Necdet Kestelli (2011). *Resimli Türkçe kamus*. (hzl.: Recep Toparlı vd.), 2. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[RTK]**

- Sıbıç, B. (2023). Tarihî Türkçe tıp metinlerinde galat kabul edilen sözler üzerine. *XVIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 91-100, Kosova.
- Sırrı Paşa (H. 1305). *Galatât*. 3. b., İstanbul.
- Şemseddin Sami (2015). *Kamus-ı Türkî*. (hzl.: Paşa Yavuzarslan), 2. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[KT]**
- Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi (2022). *Lehçetü'l-lügat*. (hzl.: H. Ahmet Kırkkılıç), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[LL]**
- Şu'ûrî Hasan Efendi (2019). *Ferheng-i şu'ûrî*. C. 1-4, (hzl.: Ozan Yılmaz), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları. **[FŞ]**
- TDK (1963-1982). *Türkiye'de halk ağzından derleme sözlüğü*. C. I-XII, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[DS]**
- TDK (1963-1972). *XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla tarama sözlüğü*. C. I-VI, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[TTS]**
- TDK (2019). *Türkçe sözlük*. 11. b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. **[TS]**
- Terceme-i Galatâtü'l-avâm*. (H. 1311). 2. b., İstanbul.
- Tietze, A. (2016-2020). *Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lugati*. C. 1-10, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları. **[TETTL]**
- Yılmaz, A. (2024). Âşık Ömer divanı'nda açan klasik Türk şiiri çiçekleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 17 (46), 704-726.

Extended Summary

Introduction and Research Questions & Purpose: Galat refers to the words or groups of words that arise as a result of the incorporation of words from one language into another language by undergoing changes in sound, form and meaning. It is seen that the use of galat in Turkish has been discussed especially since the Ottoman period. Galats, which are expressed as 'wrong', 'erroneous', 'defective' utterances, were initially the subject of various works written by scholars; later on, independent works such as treatises, galat dictionaries, etc. were written on this subject. It is known that many galat dictionaries were written especially in the 19th century and after. In these works, words such as animate and inanimate name, person name, tribe name, place name, various verbs, etc. were discussed. One of the categories mentioned in galat dictionaries is plant names. In this study, it is aimed to answer the questions about how various concepts are handled in galat dictionaries, what information is given on related concepts, etc. within the framework of plant names. The plant names identified are discussed with their forms in different dictionaries as well as their evaluations in galat dictionaries.

Literature Review: There are some studies on galats. These studies are generally on the general evaluation of galats, the handling of galats in certain works, common uses of galats in Turkish, etc. In addition to these, there are also studies in which the words in the works on galat are evaluated in certain concept areas. In this study, it is noteworthy that one of the concepts evaluated especially in galat dictionaries is plant names. During the research phase, many galat dictionaries were reviewed. Hafid Efendi's *Ed-Dürerü'l-müntehâbâtü'l-mensûre fî islâhı galatâtî'l-meshûre*, *Terceme-i Galatâtü'l-avâm* (which is a Turkish translation of Kemalpaşazâde's Arabic work), Sırrı Paşa's *Galatât*, Mustafa İzzet's *Tashîhü'l-galatât ve'l-muharrefât fî'l-esmâi ve'l-lügât*, Kerküklü Ahmed Ziyâeddin's *Mecmûam*, Mustafa Rüşdü's *Tehzîbü'l-keîâm fî lisâni'l-havâssı ve'l-avâm ve izhâbü'l-evhâm min ezhâni'l-enâm*, Ali Seydî's *Defter-i Galatât*, Ali Himmet's *Fâzıl'ın Galatât Defteri*, Filiz Tekin Hâlid's *Yeni Galatât* are the main galat dictionaries that serve as the source of this study. In addition to the explanations of the plant names evaluated in the galat dictionaries, various Turkish dictionaries and works

translated from Arabic and Persian have been referred when necessary for the forms and explanations of the words used throughout history.

Methodology: In the study, many names of herbs, trees, flowers, fruits, vegetables, etc., which are considered to be plant classifications and which are considered as the entries in the galat dictionaries, are discussed. In the dictionaries reviewed, more than 100 different words were identified and 100 words were evaluated. The original printed texts in Arabic letters were used in the research phase, and the identified plant names were translated into Latin letters and examined. The plant names are listed alphabetically, and the spelling of the words explained in the entries is based on the spelling in standard Turkish. Expressions that are not used in standard Turkish are read in accordance with their originals. The Latin versions of plant names are also included in the study, and plant name dictionaries were used for these uses. While explaining the plant names, evaluations in the galat dictionaries are mainly included, and different sources are also used. Except for the galat dictionaries, not all sources containing similar information about the plants in question were evaluated, and these were included in the study by sampling from a few works.

Results and Conclusions: Galat dictionaries generally contain information on the definitions of plants, the regions where they grow, their species, and the origin of plant names, but the discussion of some items is kept quite short. The most obvious issue in the explanation of plant names is their pronunciation features. In galat dictionaries, how the words should be read is expressed with various expressions, and the forms of the words expressed as 'original' or 'correct' are generally included in the works. Another noteworthy point is that when the plants are examined, the species known by everyone are mostly evaluated. Regarding plant naming, the words quoted in galat dictionaries are mostly from Arabic and Persian, but there are also examples from Western languages. The meanings or forms of words in the historical periods of Turkish are also rarely emphasised. Galat dictionaries also provide information about the origin of words, but it is not possible to accept this information as a complete etymological evaluation. As a result of the research, it was seen that there are different types of concepts to be evaluated in addition to plant names in galat dictionaries. For diachronic and synchronic studies to be carried out in the fields of phonology, morphology, syntax, etc. of Turkish, the uses in galat dictionaries have a special importance.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir. / Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.